

Juhendmaterjal

“Töö maakogukondadega”

PARTNERID:

Center for Rural Assistance, Romania: www.rural-center.org

MTU Siksali Arendusselts, Estonia: www.siksali.ee

Complex of Schools of Continuing Education in Krosno, Poland: <http://zespol.cku.krosno.pl>

The Wojciech Korfanty Center of Continuing Education, Poland: www.cku.bytom.edu.pl

FASE, Spain: www.fase.net

CFPPA, France: www.ste-livrade.org/cfppa

ISAI Ltd, Itä-Suomen Aikuisinstituutti, Finland: www.isaiconsulting.fi

Wizard Project Solutions, UK: www.wps.me.uk

Hungarian Telecottage Association, Hungary: www.telehaz.hu

www.caera.org

SISUKORD

1. PEATÜKK	2
1.1 KOGUKONNA ARENDAMINE	3
1.2 MAAPIIRKONNA ELAVDAMINE	5
2. PEATÜKK	9
2.1. VAJADUS KOGUKONNA AKTIVEERIMISEKS	9
2.2. SEKKUMISE PLANEERIMINE	11
Kogukonna tundmaõppimine	11
Kogukonna kohalikud strateegiad ja arenguplaanid	12
2.3. SEKKUMISE MEETODID	11
SEKKUMISE PÕHIMEETODID	13
TÄIENDAVAD SEKKUMISMEETODID	19
2.4. OSALEV KOGUKONNA ARENDAMINE	21
KASUTATUD ALLIKAD:	25

1. PEATÜKK

Käesoleva projekti partneritel oli seda koostööd alustades erinev staatus: EL vanad liikmesriigid, uued liikmesriigid ja tulevased liikmed, kusjuures nüüdseks on kõik juba samal tasandil. Ülimalt keeruline oli ühtedel alustel defineerida partnerriikide maapiirkondi, nii et arvesse võetaks ka kohalikke vajadusi.

Projekti alguses tuli kokku leppida, milline on kogukonna arendamise üldine definitsioon ning otsustati kasutada määratlust, mis võeti vastu 2004. aasta märtsis Budapestis peetud üldeuroopalikul kogukonna arendamist käsitleval konverentsil (mille korraldajaks Rahvusvaheline Kogukonna Arendamise Assotsiatsioon, Euroopa Sotsiaalse Arengu Ühendatud Büroo ja Ungari Kogukonna Arendamise Assotsiatsioon) ning mis sätestab, et:

"kogukonna arendamine on moodus tsiviilühiskonna tugevdamiseks, mis tähtsustab kogukondade tegevust ja nende perspektiive sotsiaal-, majandus- ja keskkonnapoliitika vallas. See püüab arendada otsustusvõimet kohalikes kogukondades, arvestades siinkohal nii piirkondlikke kogukondi, huvi- ja ühisringkondi kui ka ühendusi, mis tegelevad kindlate valdkondadega või tegevuspõhimõtete algatusega. Nende ühisgruppide, organisatsioonide ja võrgustike kaudu tugevdab see inimeste kui aktiivsete kodanike võimekust ning institutsioonide ja esinduste (era- ja avalikud, mitteriiklikud) pädevust, et koostöös kodanikega määratleda ja kujundada muutusi nende ühiskonnas. Aktiivse demokraatliku elu edendamisel mängib see väga olulist rolli, sest aitab kaasa halvemas olukorras olevate ja haavatavate ühiskondade autonoomse sõnaõiguse arenemisele. Sellel on kindlad põhiväärtused/ ühiskondlikud põhimõtted, mis puudutavad inimõigusi, ühiskondlikku arvestamist, võrdsust ja lugupidamist erinev

olemise suhtes, samuti kindlaid põhioskusi ja -teadmisi”.

Projekti esimeses etapis analüüsisime kogukonna arendamise peamisi põhimõtteid ja tegevust kohalikul tasandil, et meie välja pakutud meetmeid (nt õppekava koostamine) ja konkreetseid kogemusi üheks tervikuks sulandada. Mõnesid kõikides partnerriikides ilmnenud kogukonna arengu põhijooni võib võtta kui pidepunkte, et koostada kindel sekkumiskava. Siia kuuluvad:

1.1 Kogukonna arendamine

- ◎ Viitab kindlale, geograafiliselt määratletud piirkonnale ja selle elanikele;
- ◎ hõlmab paigale iseloomlikke majandussektoreid (põllumajandus, turismindus, transport jne);
- ◎ põhineb kohalikel ressurssidel, et olla alati tegutsemisvalmis;
- ◎ on rajatud paiga mitmekesisust hindavate kohalike partnerite osalusele ja tõhusale koostööle;
- ◎ kohalik areng on kooskõlas regionaalarengu põhimõtetega;
- ◎ areng on struktuurne ja uued loodud võimalused tekitavad ka uusi tegevusalasid;
- ◎ vahelesekkumised on kindlapiirilised ning arvestavad tingimuste eripalgelisust ning kohalike traditsioonide ja kultuuripärandi väärtust;
- ◎ algatused on kohalikud, niisamuti partnerlus, kes kokkulepitud tegevusi ellu viib;
- ◎ lähenemine on keskendunud sellele, et tõsta teadlikkust kohalikul tasandil ja õppida vastutama isikliku progressi eest.

Meie lähenemise pidepunktiks oli Euroopas üldtuntud selgitus kogukonna arendamise koolituste kohta, mille autoriteks on riigivalitsused ja teised olulised huvirühmad:

- ◎ *Et kogukonna areng annaks kõige tõhusama panuse tsiviilühiskonna loomisele, peab EL selleks võimaldama ühist koolitamise ja õppimise kondikava, mis tugineb põhiväärtustele, -teadmistele ja -oskustele ning annab parimaid kogemustel põhinevaid koolitusmaterjale. Momendil on koolituse areng väga erineval tasandil, aga kohalike tingimustega toime tulemiseks peab kasutama häid kogemusi.*
- ◎ *Selle õppimise ja koolitamise jaoks mõeldud ühise kondikava peab igas liikmesriigis kujundama ja kohandama kasutatavaks vahendiks nii, et see põhineks kõikide huvirühmade koostööl ning oleks koostatud „alt üles“ põhimõttel. Koostatavat raamistikku ei tohiks kasutada mitte ühegi poliitilise või majanduslikku vaate propageerimiseks.*
- ◎ *Õppimine ja koolitamine kogukonna arengus ning aktiivse elanikkonna seas peavad olema osa elukestva õppimise ja kriitilise mõtlemise tervikust— kodanikuharidus lastele ja noortele, ühiskonna aktivistidele, ühendustega tegelevate professionaalidele ning erineva sõnaõigusega otsustajatele. Õppimise ja koolitamise jooksul võiksid olla edasiliikumise teerajad (suunad), mis mõeldud erinevatele tasanditele.*

Meie projektis kasutatud lähenemisele on iseloomulik see, eesmärgiks ei olnud luua organisatsioone ega terviklikke süsteemseid lähenemisviise, suuri ettevõtteid ega võrgustikke, vaid hoopis aidata kaasa kohaliku tasandi tegevustele, mis on kui täiendav lähenemine, lisades kaalu juba väljatöötatud süsteemsetele algatustele, samas suurendades jätkusuutlikkust kohalikul tasandil.

Kaasatud kogukondades oli ka vaja erialaseid koolitusi, et arendada kohalike tegijate võimekust. Ent valitud piirkondadel ja nende elanikel oli raske professionaalsetele koolitusele ligi pääseda. Seetõttu otsustasime projektikoolitused suunata kohalikule tasandile, et need sihtgruppide kättesaadavaks teha.

Meie projekti raames on vaatluse all kaks teemavaldkonda: *Maapiirkonna elavdamine* ja *Maaturism*.

1.2 Maapiirkonna elavdamine

Idee seisneb selles, et isekorralduse, omavastutuse ja „alt üles“ lähenemise abil rakendada kõikide kohalike tegijate potentsiaali ning panna algus kohalikule arengule.

Taoline maapiirkonna elavdamise mudel on väga paindlik—vastab turul toimuvatele kiiretele muutustele; need omakorda tagavad, et nii piirkondlik kui ka Euroopa areng ning kohalikud vajadused ja traditsioonilised ressursid omavahel kokku sobiks.

Maapiirkonna elavdamise tulemusel innustub sihtgrupp tegutsema ja suureneb tema sisemise potentsiaali väärtus.

Protsess ise on küllaltki keeruline ja iga kogukonna puhul erinev, kuid on võimalik määratleda mõned üldised põhikomponendid ja –funktsioonid:

- ⊙ meie endi potentsiaali tundma õppimine (üksikisikutena, gruppide ja/või kogukonnana);
- ⊙ meie endi sisekeskkonna, seesmiste ressursside, väärtuste, tavade, eesmärkide ja soovide tundmaõppimine;
- ⊙ meie väliseskkonna tundmaõppimine—võimalused, piirangud, takistused, konkurentsivõime, turu segmentimine, konkurentsieelised jne;
- ⊙ sünergia tundmaõppimine—kuidas kõiki ülalmainitud komponente ühendada nii, et need

antud kontekstis ka kogukonna püsiva arengu tagaks.

Meie projekti konkreetseks ülesandeks oli valida üks piirkond/ kogukond, mille peal tervet protsessi katsetada ja ellu viia, võttes tähelepanu alla mõne kindla kohalikust keskkonnast sõltuva aspekti. Näiteks Rumeenias paiknev Recase kogukond plaanis uue mänguväljaku kujundamist, Prantsusmaal aga otsustati luua väikeettevõtte.

Olenemata valitud piirkonnast, oli tänu püsivale sekkumisele (interventsioonile) nendel kõikidel konkreetsetel tulemustel ka lisaväärtus. Selle tagas kogu lähenemise tagasipeegeldav iseloom—st õppimismeetodit, mille juhendamise- ja teostusprotsess on mõeldud kohalikule tasandile.

Maapiirkondade elavdamise protsessi peamiseks tulemuseks oli, et: kaasatud inimressursside võimekust/ oskusi kujundati nii, et nad saaks sama tegevust läbi viia teiste gruppidega, muude probleemide lahendamiseks ja erinevates majandussektorites.

Sellised sekkumised on tõhusad siis, kui osalejad hakkavad tegutsema omal algatusel.

Antud meetodi miinus: need konkreetsete sammud pole aga ülekantavad ja igas kindlas keskkonnas peab kogu protsessi uuesti üles ehitama.

Meie projekti üheks sihiks oli luua igas partnerriigis võrgustik inimestest, kes suudaksid pärast ühistöö lõppu antud protsessi jätkata. Selleks võimaldasime koolitajatele väljaõpet, mis garanteerib kaasatud kogukondade edasise arengu.

Koolitajate väljaõpetamise eesmärgiks oli kujundada kogu sekkumine protsessiks, mis vastaks iga valitud sihtgrupi vajadustele ja eesmärkidele. Projekti lõpuks saavad meie koolitajad oskused, et seda protsessi algatada nii teistes kogukondades kui ka jätkata sekkumist nendes samades kogukondades, kuid juba uusi aspekte käsitledes. Sel

moel on õppeprotsess pidev nii lõppkasusaajatele (maaelanikele) kui ka koolitajatele.

Projekti raames läbi viidud kogukondade vajaduste analüüsi käigus selgus, et maaturism oli kõikide partnerite teiseks ühiseks huvipakkuvaks valdkonnaks. Kõikides valitud piirkondades on suur turismipotentsiaal ja tungiv vajadus välise abi järele, et olemasolevaid võimalusi ära kasutada. Igas partnerriigis töötati välja maaturismi valdkonnas tegelevatele lõppkasusaajatele mõeldud spetsiifiline täiskasvanukoolituse moodul.

Ehkki need moodulid on riigiti väga erinevad ja kohandatud kohalikele vajadustele vastavaks, on üldine eesmärk ikkagi ühine: abistada kohalikke eestvedajaid neid mõnes kindlas valdkonnas koolitades ja seeläbi nende kogukonda arendades. Meie meetodi puhul oli koolitus kui üks kogukonna kaasamise moodus ning saadud tulemused näitavad, et selline lähenemine on väga tõhus.

Kuna töötasime ühise rahvusvahelise meeskonnana, oli meil võimalik võrrelda erinevaid lähenemismeetodeid Euroopa mastaabis.

Pärast seda protsessi saame kokku võtta meie ühise arusaama kogukonna arengust, arvestades nii maapiirkonna elavdamist kui ka maaturismi.

Igas kogukonnas kasutati erinevaid tegevusi, et teha kindlaks nii üksikisikute kui organisatsioonide tugevused kui ka vastutusalad. Partnerluses töötamise peamine väärtus oli võrgustike edasiarendamine. Arenguprotsessi eesmärgiks oli luua reaalseid kohalikke tooteid/ tulemusi (tegevuskavad, lahendused, uute äride loomine, kohalike ürituste korraldamine) ning suurendada kohalikku osalust (näiteks otsuste vastuvõtmisel).

Kogukonna arendamise protsessi põhiidee võib kokku võtta järgmiste punktide abil:

- ⊙ määratleda need muutuvad faktorid, mis mõjutavad praeguseid Euroopa kogukondi;

- ⊙ mõelda, arutleda ja arvestada põhimõtteid ja väärtusi, mida kogukonna püsiva arengu jaoks vaja on;
- ⊙ tõsiselt teadvustada kogukonna arenguks vajaliku töö potentsiaali ja iseloomu ning arvestada ka vähemusrühmade vajadusi;
- ⊙ uurida ja kirjeldada nii kogukonna sisemist jõudu ja mõjukust kui ka selle välist keskkonda;
- ⊙ kasutada kindlaid vahendeid, et kaasata terve kogukond;
- ⊙ koostada ja esitada väga asjatundlik tegevuskava, mis pakub valitud kogukonnale või grupile võimalusi, kuidas teiste asjalistega koostööd teha ja seejärel oma prioriteetidele vastavaid lahendusi leida;
- ⊙ korraldada kogukonnale praktiline konsultatsiooni-harjutus.

Et suuta korraldada kohaliku kogukonna arengu protsessi, peaks rakendama järgmisi oskusi:

- ⊙ jälgima ja kuulama mitmeid ühiskonna gruppe ja üksikisikuid;
- ⊙ rakendama asjakohaseid kogukonna arengu teooriaid;
- ⊙ arutlema kogukonna arengu teooria ja praktika põhiaspektide üle;
- ⊙ lähtudes ühe kogukonna arendaja seisukohast, koostama kogukonnale sekkumisstrateegia ja seda ka põhjendama;
- ⊙ motiveerima kohalikke tegijaid, et need arenguprotsessist osa võtaksid;
- ⊙ looma ja hoidma tõhusaid partnerlussuhteid.

Mõned õppetunnid, mida otsesed kasusaajad said, on ära toodud järgnevatel peatükkidel.

2. PEATÜKK

2.1. Vajadus kogukonna aktiveerimiseks

Elamistingimused Ida-Euroopa riikides maapiirkondades on sageli viimastel aastakümnetel halvenenud. Inimesed on kaotanud töö, väiketööstused ja talunike kooperatiivid on suletud ning võimalused kodu lähedal tööd saada on samuti vähenenud. Inimesed on sunnitud elatuma töötü abirahast, hooajatööst või tegutsema mustal turul. Paljud tööturult väljajäänud on olukorraga leppinud ja heitunud, tundes end lootusetult ja meelegeitelt olevat. Mõned on otsustanud isegi enneaegselt pensionile minna. Peagi lakkasid paljud teisedki maaelanikud tööd otsimast ning harjusid tegevusetu eluviisiga.

Mitmed inimesed on muutunud eraklikuks, hüljanud traditsioonilise ühiskonna ning huvi- ja rahapuuduse tõttu on ka kohalikud kultuurikeskused lõpetanud ürituste korraldamise.

Kogukonna arendamine on vahend suletud kogukondade elutegevusse sekkumiseks. Mõned haritud kohalikud inimesed, kes sooviks oma kodukohta üles äratada, otsivad võimalusi toetusraha saamiseks, inimeste mobiliseerimiseks, kodanikuühiskonnale omaste organisatsioonide asutamiseks. Kohalikud sotsiaalsed ettevõtjad kirjutavad pidevalt projekte ja otsivad rahalist toetust, elavdamaks kohalikku isetegevust.

Sekkumise tulemusena tekivad uued kohalikud kogukonnaorganisatsioonid, mis püüavad negatiivset olukorda parandada. Värskest asutatud kohalikud ettevõtted alustavad koostööd kodanikuühendustega, et arendada äritegevust ja parandada kohalikke elutingimusi. Kohalikud ühendused võivad külaelu järsult „raputada“ – nõ unest üles äratada ja seeläbi sotsiaal-majanduslikule arengule kaasa aidata.

Mõned maakogukonnad vajavad abi ja juhendamist väljastpoolt, et osata hinnata ja analüüsida kohalikke

vajadusi. Mõnikord taotlevad kogukonna arendajad koostöös kohalike asutustega vajaduste analüüsi läbiviimiseks ka rahastust.

Kogukonna arendajad saavad esimese hinnangu kogukonnas eksisteerivatele vajadustele anda kättesaadavate statistiliste andmete põhjal ning sellest lähtuvalt sõnastada ka esmased kokkuvõtted. Seejärel küsitletakse spetsiaalsete küsitlusankeetide abil kohalikke sihtgrupe. Kohalikud vabatahtlikud saavad küsitluste läbiviimisel ja ankeetide töötlemisel oluliselt kaasa aidata ning seejärel on kogukonna arendajatel võimalik teha täiendavaid, lisainformatsiooni andvaid kokkuvõtteid. Kui kogukonnas on näiteks varem projekte läbi viidud, tuleks projektitaotlustes kirjas olev üle vaadata ja:

- uuendada projekti dokumente;
- kohtuda projekti läbiviijatega;
- küsitleda erinevaid huvirühmi;
- üldistada projekti tulemusi.

Tuginedes ülalmainitud dokumentidele ning pärast kohalike eestvedajatega kohtumist ja järelduste ühist hindamist, peab tulemuseks olema ühe *lõppdokumendi* koostamine. Tavaliselt sisaldab see järgnevaid elemente:

- kokkuvõte;
- kogukonna hindamise ja vajaduste lühikirjeldus;
- kogukonna tingimused võrrelduna kohalike tegijate arvamustega;
- kogukonna projektid ja tegevused: lühikirjeldus, dokumendianalüüs, kogemuste analüüs;
- kokkuvõte: kogukonna analüüs, hetkeolukorra kirjeldus;
- järeldus: tuleviku jaoks hüpoteesi püstitamine.

2.2. Sekkumise planeerimine

Maakogukonda aktiveerivate tegevuste planeerimine, tugevdamiseks piirkonna konkurentsivõimet, peab arvestama:

- ⊙ antud piirkonna eriomaseid vajadusi, eeliseid ja piiranguid;
- ⊙ avaliku sektori olemasolevaid strateegilisi plaane;
- ⊙ võimalusi erinevate kohalike tegijatega võrgustiku loomiseks ja sünergia tekkimiseks.

Seda tüüpi sekkumise kavandamine püüab paikkondlikke ressursse ja inimvõimekust võimalikult tõhusalt ära kasutada.

Kogukonna tundmaõppimine

Eduka sekkumise planeerimise jaoks on tavaliselt esimeseks sammuks taustauuring. Kogukonna tundmaõppimine annab sekkumistegevuse põhialused ning toob välja selleks valitud piirkonna tugevused ja nõrkused. Taustauuringuks saab kasutada alljärgnevat:

- ⊙ vajaduste analüüsid, ülevaated ajakohastest uurimuste analüüsist või parimatest praktikatest;
- ⊙ ümarlauad, mille eesotsas teatud valdkondade juhtiveksperdid;
- ⊙ küsimustikud/ intervjuud asjatundjatega, kohalike eestvedajate ja tavaelanikega, eriti sihtrühmade esindajatega (näiteks väikeettevõtted, maaturismi ettevõtjad, noortetegevuse korraldajad, sotsiaaltöötajad jne).

Taolised taustauuringud võimaldavad sekkumistegevuste planeerijatel hinnata kogukonna olemasolevaid ressursse ja arenemisvõimalusi. Samuti on see oluline, et teha kindlaks piirkonna tähtsamad asutused, organisatsioonid ja kogukonna asjalised, eestvedajad.

Maakonna kohalikud strateegiad ja arenguplaanid

Maapiirkonna tasandil sekkumise planeerimise puhul on oluline suhelda ja rõhutada koostööd kohalike võimuorganitega. Esmalt tuleb teada olemasolevaid kohalikke sekkumismeetodeid, strateegilisi tulevikuplaane ja mistahes piirkondlikke tegevuskavasid. See võib omakorda päevavalgele tuua võimalused sünergiaks maapiirkonna arenguprojekti ja kohalike omavalitsuste plaanide vahel. Kohalike võimudega koostöö algatamise moodusteks on:

- ⊙ kohtuda kohalike võimuorganite esindajatega, et arutada piirkonna arengu eesmärke;
- ⊙ jagada taustauuringu tulemusi kohalike võimudega — see võib olla kindlate sekkumistegevuste planeerimise lähtepunktiks.

Kohtumistel võiksid esindatud olla:

- ⊙ külade juhatused, linna- ja vallavalitsuste ja volikogude esindajad;
- ⊙ sotsiaalhoolekande- ja tervishoiuteenuste pakkujad;
- ⊙ haridusasutused: koolid, kutseõppeasutused, ülikoolid, täiskasvanukoolituse pakkujad;
- ⊙ põllumajandus- ja ettevõtlusnõustajad;
- ⊙ teised otsustajad ja asjalised.

Kogukonna arendajate ning nende strateegiliste plaanide tundmine võib aidata parandada sekkumise tõhusust ja mõju ning paljudel juhtudel suurendab selle püsijäämist ka tulevikus.

Kohalike eestvedajate kaasamine võrgustikku

Maakogukonnas sekkumistegevuste planeerimise käigus on oluline ka kohalike tegijate omavahelise võrgustiku loomine. Seda hõlbustab taustauuring, mille käigus antud paiga asjalised välja selgitatakse ja soovitatavalt neid ka intervjueritakse. Võrgustiku loomisele saab kaasa aidata, pannes kohalikud tegijaid teatud teemade või sihtgruppide

üle ühiselt arutlema. Samuti suurendab taoline erinevate tegijate võrgustumine osaliste arvu, keda sekkumisse kaasata saab. Võrgustik võib tugevneda, kuni muutub sekkumise hõlbustamise vahendiks ja hiljem soodustada tulevaste sekkumiste kavandamist.

Võrgustike moodustamise võimalusteks on:

- ⊙ avatud koosolekud, kus osalised panevad ise ajakava paika;
- ⊙ erinevatele kohalikele ettevõtjatele mõeldud pakiliste probleemide avatud foorumid;
- ⊙ virtuaalsed foorumid ja blogid.

2.3. Sekkumise meetodid

Maapiirkondade arengu puhul on olulisemateks uuendusteks:

- ⊙ uued majandustegevused;
- ⊙ uute töökohtade loomine;
- ⊙ jätkusuutlik areng.

Maapiirkondade arendamise põhivaldkonnad on:

- ⊙ kohaliku infrastruktuuri parandamine;
- ⊙ inimressursi arendamine;
- ⊙ majandustegevuste mitmekesistamine;
- ⊙ uuenduslikud juhtimis- ja haldusmeetodid.

Kasutatavate sekkumismeetodite lõplik valik peaks:

- ⊙ põhinema vajaduste analüüsil (peatükk 2.1.);
- ⊙ olema hästi kavandatud (peatükk 2.2.);
- ⊙ olema vastavuses kogukonna iseärasustega.

Neid punkte meeles pidades saame antud kogukonnale koostada nimekirja soovituslikest sekkumismeetoditest, mis viivad eeldatud mahu ja arengutasemeni. Välja pakutud sekkumismeetodid võib jaotada põhilisteks ja täiendavateks. Esimesed aitavad otseselt loodetud

tulemusi saavutada, viimased aga võivad neid täiendada ja laiendada.

Sekkumise põhimeetodid

1) Strateegiline planeerimine jätkusuutliku arengu tagamiseks

Termin 'jätkusuutlik areng' tähendab arengumudelit, milles nii praeguste kui ka tulevaste põlvkondade sotsiaalseid vajadusi käsitletakse võrdsetena. Jätkusuutliku arengu strateegiline kavandamine peaks harmooniliselt ühendama nii loodusliku ja kultuuripärandi kui ka tsivilisatsiooni ja majandusedu säilitamise vajadust. Strateegia väljatöötamise võivad tellida kohalikud võimuorganid, ent parem lahendus oleks 'sotsiaalsete' mooduste kasutamine. Taolise meetodi aluseks on koostööpõhine planeerimine — piirkondlike ja kohalike eestvedajate loovtegevus strateegia arendamisel koostöös väliskonsultantide ja asjatundjatega. Sellist lähenemisviisi peaks pakkuma väikekogukondadele, kellel endal puuduvad märkimisväärsed vahendid ja ressursid. Lisaks väliseksperptide abile vajab kogu see tegevus ka kohalike võimuorganite ja külaelanike või kogukonna liikmete osalust. Kohaliku kogukonna praktilised kogemused käivad käsikäes asjatundjate teadmiste ja oskustega kõigis edasistes etappides – nii toimivad koostöös ja ühise meeskonnana kohalikud võimuorganid, eestvedajad, väliseksperdid.

2) Majandusarengu algatamine

Euroopa maapiirkondade majandusarengu tase on erinev. Antud mitmekesisus on eriti ilmne just riikidevahelises võrdluses kui riigisiselt erinevate regioonide vahel. Küllaltki nõrgalt arenenud maapiirkondadega riikides ja regioonides võiks:

- ⊙ soodustada ettevõtlust kogukonna liikmete seas;
- ⊙ edastada informatsiooni, kuidas luua ja arendada ettevõtet;

- ⊙ koostada ning korraldada kursuseid, kuidas äri alustada ja ettevõtet juhtida
- ⊙ pakkuda abi ja majandusalast nõustamist;
- ⊙ pakkuda abi ja põllumajandusalast nõustamist.

3) Inimressursi arendamine, toetamaks kogukonna liikmete teadmiste ja oskuste suurendamist

Maapiirkondade arengu takistuseks on vähene inimkapital. Siit tuleneb ka vajadus selle arendamiseks— märksõnadeks sel puhul on haridus, teadmised, suutlikkus, tervis ja jõukus. Inimkapitali arendus aitab luua väärtusliku ühisressursi tuues välja järgnevad iseärasused: usaldusväärne ja vastutusvõimeline koostöö, mis paneb aluse ühenduste ja meeskondade loomisele.

Tõeline inim- ja ühiskapital hoolib nii loodusest ja külamaastiku kvaliteedist, kui ka on võimeline kohalikuks arendustööks vajalikku raha hankima.

Kui maapiirkondade inimressursi kvaliteedi tõstmisele on seatud piirangud, seab see ohtu tasakaalustatud arengu. Haridus on üks element, mis vaieldamatult suurendab kodanike materiaalse heaolu parandamise tõenäosust. See võimaldab olemasolevate võimaluste täiuslikumat rakendamist ja annab inimesele paremad võimalused ise oma saatuse üle otsustada.

Kõrgem haridustase aitab inimesel kergemini oma elukeskkonnas aktiivsemalt kaasa lüüa, võimaldab huvide ja võimaluste arenemist ning vaba aja paremat korraldamist.

Haridusest tulenevad isiklikud eelised mõjutavad ka sotsiaalseid hüvesid. Kõrgemalt haritud elanikud aitavad talusid konkurentsivõimelisemaks muuta, tõsta sissetulekuid, kasutada ressursse efektiivsemalt ja täiustada kohalike ühenduste toimimist.

Täiskasvanukoolitus areneb ühes kogukonna elu vajadustega. Samal ajal täiskasvanute koolitamise taaselavnemisega toimuvad muutused ja areng ka

praegustes postindustriaalsetes kogukondades. See on oluline igas sotsiaalgrupis ning eriti külakogukondades.

Täiskasvanukoolituses osalemine peaks aitama külaelanikel intellektuaalselt areneda, avardama nende teadmisi, silmapiiri ja isikliku elu kogemusi. Tulemuseks peaks olema see, et külaelanikud ei tunneks end oma riigis alamasse klassi kuuluvatena.

Maakogukondadele peaks võimaldama nende vajadustele vastavat koolitust. Koolituspakkumise, kursuse kava, koolitusmaterjalide ja koolituskorralduse ettevalmistamise ajal peaks meeles pidama järgmisi põhimõtteid:

- ⊙ iga ülalmainitud sihtgrupp peaks moodustama eraldi rühma või alarühma ning koolituspakkumisel peaks arvestama nende vajadusi ja ootusi;
- ⊙ koolituspakkumine peaks arvestama antud rühma teadmiste taset ja kogemusi (nt põhi-, alg- või kesktase, edasijõudnud);
- ⊙ õpetusviisid ja -meetodid peaks olema kohandatud vastavaks täiskasvanute vaimse tasemega, kasutada oleva vaba ajaga, vajaduste ja võimetele. Sõltuvalt täiskasvanute vanusest, võimetest ja haridusalastest kogemustest õpivad nad ka erinevalt;
- ⊙ iga koolitusel osaleja peaks kursuse lõpus saama tunnistuse, mis kinnitab, et ta on omandanud teatud oskuse või kvalifikatsiooni.

4) Sissetulekuallikate leidmine ning abi stipendiumide, subsiidiumide ja toetusrahade saamiseks

Maapiirkondade arengut takistavad veel ka piiratud finantsallikad. See ei kehti mitte ainult talunike kohta, aga ka keskmiste ja suurte ettevõtete omanike puhul, sest riikliku rahastuse allikad on tihtipeale kohalike võimude käsutuses. EL-i ühtne põllumajanduspoliitika põhineb kahel printsiibil: esimene puudutab põllumajandussaaduste turustamist ja teine maapiirkondade arengut. EL-i ja selle liikmesmaade

eelarvetest eraldatakse päris suuri summasid maapiirkondade arengu jaoks. Need fondid on saadaval stipendiumide, subsiidiumide ja toetusrahade kujul. Selles valdkonnas on sekkumine võimalik järgnevalt:

- ⊙ anda informatsiooni olemasolevatest stipendiumidest, subsiidiumidest ja toetusrahadest;
- ⊙ koostada ja korraldada koolitus, et õpetada stipendiumide, subsiidiumide ja toetusrahade saamiseks projektitaotluste kirjutamist;
- ⊙ anda otsest abi stipendiumide, subsiidiumide ja toetusrahade taotluste kirjutamisel.

5) Abi kohalike omavalitsuste arendamiseks

Eesmärgiks on tõsta kohaliku ja regionaaltasandi haldussüsteemi tõhusust tõstes standardeid:

- ⊙ ühiskondlike teenuste pakkumisel;
- ⊙ riikliku rahanduse haldamisel;
- ⊙ EL-i eeskirjade ja regulatsioonide tutvustamisel.

Riiklikud ametkonnad peaksid julgustama, toetama ja täiendama neid eraisikute ja kohalike sotsiaalpartnerite algatusi, mis on suunatud majanduslikust seisakust ja ühiskondlikust apaatiast ülesaamiseks. Selles valdkonnas sekkumise tõhustamiseks võib vastavatele organitele, sh riiklike ametkondade töötajatele koolitusmaterjale koostada. Koolitusprogrammi loodetud tulemuseks on soodustada eesmärgile suunatud juhtimist.

Koolitus peaks olema suunatud:

- ⊙ strateegilisele juhtimisele;
- ⊙ personalijuhtimisele;
- ⊙ regionaalarengule;
- ⊙ projektijuhtimisele;
- ⊙ finantsjuhtimisele;
- ⊙ ülesannete delegeerimisele / vastutuse jagamisele.

6) *Abi kodanikuühenduste arendamiseks*

Kodanikuühiskond on demokraatlik, riiklikult aktiivne ning oma eesmärkidest teadlik ühiskond, mis ise tegutsedes on võimeline saavutama majanduslikud, poliitilised ja sotsiaalsed eesmärgid. Kodanikuühiskonna liige on autonoomne, tolerantne ning ootab aktsepteerimist ka teistelt; ta võtab osa mistahes majanduslikest, kultuurilistest ja perekondlikest kohalikus keskkonnas toimuvatest ühisüritustest. Kodanikuühiskonna kujundamisel on sekkumise peamiseks eesmärgiks teadvustada, harida ja elavdada kogukonna liikmeid, et panna neid ühise heaolu nimel tegutsema.

7) *Mitteriiklike ettevõtete asutamine ja arendamine – ühingud, sihtasutused, seltsingud*

Üheks kodanikuühiskonna ressursiks on kohalikud omavalitsused ja valitsusvälised organisatsioonid. Kodanikuühiskonna organisatsioonid on uudse demokraatia arendamiseks parimad alustala. Lisaks sellele, et nad kinnitavad ja täidavad kodanike õigust avalikust elust osa võtta, võimaldavad nad ka sotsiaalsete rollide õiget täitmist ja indiviidide eneseteostust kõikides eluvaldkondades. Nad võivad taotleda rahastust, subsidiime ja toetusrahasid ning samas ka neid hallata. Just seetõttu saavad valitsusvälised organisatsioonid olulisel moel maapiirkondade arendamisele kaasa aidata. Antud valdkonna sekkumisega võib:

- ⊙ anda informatsiooni valitsusväliste organisatsioonide tüüpidest, talitlustest ja suutlikkusest;
- ⊙ koostada ja korraldada koolituse, mis käsitleb selliste organisatsioonide asutamist ja juhtimist;
- ⊙ anda abi valitsusväliste organisatsioonide loomisel.

Täiendavad sekkumismeetodid

1) Praktiseerimine ja motiveerimine

Praktiseerimise käigus peaks seminaride korraldamisel olema eesmärgiks see, et kogukonna liikmeid toimivate muutustega kohanemisel abistada: uus keskkond, uued standardid, protseduurid ja õigused.

Motiveerimistegevuse alla võivad kuuluda näiteks mitteametlikud kohtumised kohalike elanikega, et motiveerida neid nii isiklike kui ka mitmete ühiste eesmärkide täitmise nimel koos tegutsema. Eneseteostusvajadus võib olla üheks võimalikuks isiklikuks eesmärgiks ning pidev areng oleks kollektiivseks sihiks.

2) Initsiatiivgruppide loomine ja arendamine

Käesoleva, CAERA projekti käigus ilmnes üks soosiv element: maapiirkonna elanike suurem teadlikkus ja valmisolek kohalikuks isetegevuseks. Kui tahame, et maapiirkond muutuks paremaks elukeskkonnaks, tuleb ka midagi ette võtta — näiteks leida talunikele lisasissetulekuallikaid, luua väikeettevõtetele uusi arenguvõimalusi ning pakkuda igas vanuses inimestele koosolekute pidamise, puhkamis- ja meelelahutuskohti. Selle toimimiseks peavad kõik elanikud näitama üles initsiatiivi ning minema kaasa inimestega, kes tahavad ja suudavad midagi ära teha. Kohalikud omavalitsused, erinevad ühingud ja kogukondlikud ühendused peavad oma küla heaolu nimel koostööd tegema. Selleks tuleks:

- ⊙ välja selgitada kohalikud eestvedajad, kes vastutavad tuleviku eest;
- ⊙ veenda eestvedajaid tegema samme, mis viiks muutusi teostavate initsiatiivgruppide loomiseni;
- ⊙ algatada küla taastamise projekte. Esmalt peaks elanikud kohalikud ressursid välja selgitama ning need tuleks erinevate küsimuste abil tasakaalu viia (Milline on elu meie külas? Mida me tulevikus tahame? Mida peaks tegema, et mõnda meie plaani teostada?);

- ⊙ aidata olemasolevatel initsiatiivgruppidel muutuda valitsusvälisteks organisatsioonideks (mittetulundusühinguteks).

3) Muutuste vahendajate ja mentorite ametisse nimetamine

Muutuste vahendaja on inimene, kes võtab osa ümberkujunemisprotsessidest, veenab elanikke muutusi tegema ja aktsepteerima; ta peaks olema kui elaniku ja muutumisprotsessi algataja vaheliseks ühenduslüliks ning elanikud peaksid teda usaldama. Ta peaks muutusi toetama ning kohalikke elanikke veenma, et need on kasulikud. Ta ise ei ole muutuste elluviija ega nende eest vastutav, küll aga peaks ta ise nendesse uskuma.

Mentor on väljastpoolt pärit inimene või ühiskonnaliikmete seast valitud tugiisik, kes on vastutav muutuste tutvustamise eest. Kui kellelgi on kahtlusi või keegi kardab midagi mõne muutuse suhtes, siis peaks ta pöörduma just mentori poole. Mentor aitab muutusi ellu viia, toob välja õiged moodused tegevuse alustamiseks ning juhendab kõiki vajalikke arutlusi. Kogukondi võib aidata see, kui nende tähelepanu juhtida mõnele välisele mentorile või määrata ja välja koolitada selleks mõni kogukonna liige.

4) Meeskonna ja töögrupi koostamine

Meeskonna loomine on protsess, milles on olulised meeskonnatöö kindlad faktorid ja liikmete omavahelised suhted. Meeskonna loomise peamised elemendid:

- ⊙ panna paika meeskonna eesmärgid;
- ⊙ luua meeskonnas liikmetevahelised suhted;
- ⊙ analüüsida iga liikme rolli;
- ⊙ panna paika iga meeskonnaliikme vastutus ja eesmärgid.

Meeskonda saab moodustada koolituse vormis korraldatud seminarilaadsetel koosolekutel, mida kogukonna liikmetele pakutakse.

Töögrupp moodustatakse ühest või rohkemast inimesest, kes üksteisest sõltuvad ning on koondunud ühe ja sama eesmärgi saavutamiseks ja teostavad samasid ülesandeid. Töörühma ühise tegevuse aluseks on oma teadmiste vastastikku jagamine ja otsustamisel toetamine.

5) Meeskonna ja töögrupi infotundide korraldamine

Meeskonna ja töögrupi infotundidest peaks osa võtma suurem osa elanikkonnast. Koosolekuid peaks korraldama gruppidega, mis koosnevad 15-20 inimesest. Kohtumiste käigus tuleks arutada grupiliikmete jaoks olulisi probleeme ning need ei tohiks olla pikemad kui 30 minutit. Eesmärgiks on kogukonna liikmeid kõikidest inimesi puudutavatest faktidest teavitada.

- ⊙ Kohandamise ja motiveerimise tagamine
- ⊙ Initsiatiivgruppide loomine ja arendamine
- ⊙ Muutuste vahendajate ja mentorite ametisse nimetamine
- ⊙ Meeskonna ja töögrupi moodustamine
- ⊙ Meeskonna ja töögrupi infotundide korraldamine

2.4. Osalev kogukonna arendamine

Arenenud kogukond on selline, kus kõik inimesed tunnevad end kogukonna heaolu eest vastutavana, suudavad tajuda kodukoha üldiseid vajadusi ning teha koostööd, et leida lahendusvariante ja neid ka rakendada.

See on ettenägelik ja loov kogukond, milles on intensiivne seltskonnaelu ning kõrgetasemeline tõhus osalus.

Kogukonna arendamine tähendab ka kogukonna loomist. Siiä alla kuulub kõik see, kuidas inimesed kohalikke vajadusi välja selgitavad ning nendele vajadustele reageerivad.

Erilist tähelepanu peab pöörama tavaelanikele, osalusdemokraatiale ja positiivsetele võtetele, et luua tõhusaid ja püsivaid kogukonnapõhiseid organisatsioone.

Paljudel juhtudel on osutunud väga tõhusaks see, kui kogukonna arendamiseks kasutada olevaid rahalisi ressursse ei anta kohalike omavalitsuste käsutusse, vaid mittetulundussektorile.

See tähendab kohalikele inimestele võimaluste andmist ja julgustamist, et nad ise kogukonna probleemidele lahendusi leiaks. Selleks on aga oluline anda kohtumisaik, sõltumatus otsuste tegemisel ja vahendid, et nad saaks ise seda teha.

Kogukonna kaasamine on väärtuslik vahend, et tagada projektide majanduslik ja sotsiaalne jätkusuutlikkus ja luua sotsiaalset kapitali, samal ajale nende organisatoorseid ja institutsioonilisi võimeid tugevdades. Kogukondade kaasamiseks on oluline toetuda nende olemasolevatele võimetele ja neid edasi arendada, et osalust suurendada ja kodanikuühiskonda tugevdada. Tihtipeale ei tunnistata, et kohalikes kogukondades võib leiduda rikkalik ja mitmekesine loomingulisuse allikas.

Kogukonna pideva arengu programm peaks keskenduma ka selle juhtkonna/eestvedajate arendamisele, sest kogukondade „ehitamine“ tähendab tõsta ka nende eestvedajate võimekust ja tõhusust ning välja töötada juhtimisstiile, mis rõhutavad koostööd ja kaasamist.

Kogukond areneb, kui:

- ⊙ inimesed tunnevad kindlalt kodukoha identiteeti, tunnevad muret oma kogukonna pärast, on uhked ja sellega seotud ning tunnetavad väga tugevalt oma kogukonda;
- ⊙ inimestel on ühine nägemus oma kogukonnast. Paljudel inimestel on selge arusaam oma probleemidest, aga tihti ei nähta nendest kaugemale ega otsita lahendusi. Osalevad inimesed on tavaliselt kaugel mõtlevad ja lahenduste väljamõtlemisel loovamad, samuti on nad nägemusest inspireeritud ja juhitud;
- ⊙ kogukonna liikmed tunnevad end selle eest vastutavana. Isegi kui inimesed on kodukohaga

seotud ja neil on selge arusaam tegemist vajavatest asjadest, siis tavaliselt nad ei võta midagi ette, sest nad peavad kohalikke võime muutuste elluviimise eest vastutavaks. Vastutustunne on väga tähtis omadus, mis paneb inimesi konstruktiivselt tegutsema;

- ⊙ kogukonna liikmed tunnevad end võimelisena probleemidega tegelema (eneseusaldus ja enesekindlus);
- ⊙ kogukonna liikmed usaldavad ennast ja teisi.

Need on väärtused, mis panevad inimesi algatama uusi tegevusi ning tegema koostööd, mis vastavad kogukonna vajadustele. Kogukonna arengu jaoks, milles kõik osalevad, on olemas mitmekesine lähenemisvõimaluste ja täiendavate meetodite valik:

- ⊙ kogukondlik kaasaaitamine;
- ⊙ konsultatsioon ja tehniline abi;
- ⊙ koolitamine;
- ⊙ pisirahastus / algsponsorlus;
- ⊙ võrgustikud ja kogemustevahetus;
- ⊙ infokampaaniad;
- ⊙ erialamaterjalide kirjastamine ja levitamine;
- ⊙ kogukonna arengu valdkonda puudutavad analüüsid ja uuringud;
- ⊙ seminarid ja konverentsid.

Alljärgnevalt praktiline näide ühest väljamõeldud kogukonna strateegilise planeerimise koosolekust:

Pärast mitut külades peetud väiksemat koosolekut peaks korraldama ka terve päeva kestva, tervet kogukonda hõlmava koosoleku, et üksikute kohtumiste panused liita ja ühe konkreetse maapiirkonna noorte tuleviku planeerimise strateegiline tegevuskava luua.

Mida erinevama taustaga inimesed koosolekul osalevad, seda parem (näiteks vanemad, noorukid, politseinikud, koolitöötajad, riigiametnikud jne).

Terve hommiku ja pärastlõuna jooksul peaksid osavõtjad läbi töötama strateegilise planeerimise protsessi kõik erinevad sammud:

- ⊙ välja ütlema nende viie aasta nägemuse kogukonna noortele mõeldud tulevikust;
- ⊙ täpselt välja tooma faktorid, mis takistavad selle visiooni teostumist;
- ⊙ tegema kindlaks kolm strateegilist tegevussuunda, näiteks teadlikkuse suurendamine suhtluse ja tegevuse abil, takistuste eemaldamine, kogukonna elavdamine.

Enne kui koosolek lõppeb, määratakse eritöörühmad, kes vastutavad kõigi kolme tegevusvaldkonna rakendamise eest.

KASUTATUD ALLIKAD:

- (1)
http://findarticles.com/p/articles/mi_qa3616/is_199401/ai_n8712061
- (2) <http://www.southwark.anglican.org/bcs/commdev/index.htm>
- (3) <http://www.ardc.ro/descriere.php?lang=EN>
- (4)
http://rural.carnegieuktrust.org.uk/publications/rural_community_development_in_europe
- (5) Dlaczego „Równać szanse” – źródła nierównych szans edukacyjnych. Marzena Fotys.
<http://www.rownacszanse.pl/strona.php?p=272>
- (6) Wprowadzenie do andragogiki. Pod red. Tadeusza Wójka. Wydawnictwo Instytutu Technologii Eksploatacji, Warszawa 1996.
- (7) Andragogika – jak uczą się osoby dorosłe. Piotr Peszko.
<http://elearning-20.blogspot.com/2006/>
- (8) Współczesne koncepcje rozwoju wsi. Magdalena Muras.
<http://www.msdr.pl>
- (9) Leksykon HRM. Kinga Padzik. Wydawnictwo C.H. Beck. Warszawa 2003

Socrates
Grundtvig

Curriculum for Adult Education in Rural Areas - CAERA
225352-CP-1-2005-1-RO-GRUNDTVIG-G1

This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.